

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Навчально-науковий інститут мистецтв

Кафедра методики музичного виховання та диригування

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ КОМОЗИЦІЇ ТА ІМПРОВІЗАЦІЇ

підготовки бакалавра

з галузі знань А Освіта

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«СЕРЕДНЯ ОСВІТА (МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО)»
за спеціальністю А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
предметна спеціальність А4.13 Середня освіта (Мистецтво.
Музичне мистецтво)

Кваліфікація: Вчитель-бакалавр музичного мистецтва закладу загальної
середньої освіти, музичний керівник дошкільного закладу,
викладач початкових спеціалізованих навчальних
мистецьких закладів (за видами)

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 27 серпня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Основи композиції
Викладач	Маник Віталій Юрійович, викладач кафедри методики музичного виховання та диригування
Контактний телефон викладача	097 223 72 65
Е-mail викладача	vimanykur@gmail.com
Формат дисципліни	очна-заочна
Обсяг дисципліни	180 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	-
Консультації	2 години
2. Анотація до курсу	
<p>Кваліфікація хормейстера, диригента, викладача професійного навчально-виховного закладу передбачає вивчення основ композиції, яке ґрунтується на основних положеннях методики викладання музично-теоретичних дисциплін. Композиція у майбутніх диригентів є важливою складовою частиною професійної підготовки і відноситься до числа спеціальних предметів, які сприяють вихованню кваліфікованого спеціаліста, керівника дитячих, навчальних студентських та самодіяльних хорів. Основними завданнями студентів на заняттях композиції є теоретичне узагальнення теоретичних дисциплін, ознайомлення з найбільш видатною музичною літературою, що представляє різні стилі композиторського мистецтва, розвиток творчих здібностей. ОСНОВНІ ФОРМИ РОБОТИ З ОСНОВ КОМПОЗИЦІЇ: 1.Композиторські вправи. Під час вивчення теорії композиції студентам пропонується написання невеликих вправ в різних композиторських стилях, з різною фактурою, з використанням різних типів розвитку музичного матеріалу спочатку для фортепіано, як найбільш універсального інструмента, а потім і для інших інструментів. Це сприяє розвитку композиторських навиків, засвоєнню теоретичного матеріалу. Для майбутніх керівників хору особливо важливо освоїти хорову фактуру, а також акомпанемент для неї. Така робота виховує музичні уявлення, привчає до дисципліни.2.Написання жанрових мініатюр: головним завданням написання жанрових мініатюр є творче засвоєння характерних рис різних жанрів, які склались історично в професійній та народній музиці(марш, вальс, мазурка, полька, колицьова, блюз, танго, веснянка, колядка тощо), набуття навиків грамотного оформлення музичного матеріалу, закріплення теоретичних знань з гармонії, музичних форм, поліфонії. В процесі роботи аналізуємо нотні тексти творів різних композиторів (темп, тональність, особливості ритму і мелодичних інтонацій, характерні акорди); студент має орієнтуватись в жанрі і його особливостях, проаналізувати музичну форму. 3.Написання програмної музики. Ця робота є більш творчою, не обмежує студента ніякими традиціями. Правило одне-студент має розкрити програмний задум всіма відомими йому засобами: вибрати інструмент чи ансамбль, лад чи тональність, темп, продумати музичну форму, розставити акценти, визначити кульмінацію, оформити фактуру, вибрати засоби музичної виразності і способи розвитку музичного матеріалу. 4.Робота над обробками народних пісень. Диригенту-хормейстеру необхідно готуватись до постійної роботи над обробками народних пісень. Це вміння необхідне для розширення репертуару, особливо коли йдеться про виступи хорового колективу з якогось окремого приводу (урочистості, святкування, ювілеї, визначні події). Майбутній диригент має володіти хоровою фактурою, знати поліфонічні прийоми, вміти створювати логічну композицію твору, мати добре розвинутий внутрішній слух., розбиратись в особливостях аранжування для різних видів хору (дитячий, професійний, навчальний чи самодіяльний). Основи композиції вивчаються впродовж двох семестрів по дві години на тиждень, всього 120 годин, заняття групові. Курс основ композиції включає такі модулі: підготовка та організація творчої роботи, оформлення творчої роботи.</p>	

Навчальна дисципліна «Основи композиції» належить до циклу вибіркових дисциплін освітньої та практичної підготовки бакалаврських освітньо-професійних програм і має за мету надання студентам знань та вмінь організації навчального процесу з вивчення професійно орієнтованих дисциплін у вищих навчальних закладах III й IV рівнів акредитації. Зміст дисципліни «Основи композиції» включає навчання та виховання кваліфікованого диригента-професіонала, який відповідав би високим вимогам сучасного мистецтва, педагога і виконавця, керівника хорового колективу. Дана дисципліна сприяє формуванню світогляду диригента шляхом поглиблення знань у галузі теорії музики, гармонії, поліфонії.

3. Мета та цілі курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи композиції» є формування педагогічних засобів професійного розвитку у процесі професійної підготовки бакалаврів освітнього напрямку «Мистецтво» з педагогічною спеціалізацією; оволодіння науково-теоретичними основами композиції, як складової навчальної дисципліни музично-педагогічної освіти у вищій школі; розвинення у студентів творчих здібностей, вироблення елементарних навиків композиторської техніки. **Основними завданнями вивчення дисципліни** «Основи композиції» є виховання професійного музичного мислення, необхідного для успішної самостійної професійної діяльності, розвиток нахилів для творчої діяльності, вивчення теоретичних основ музичного мистецтва. Серед них - **методичні**: формування системного ставлення до музики, як комплексу художніх засобів, розвиток здібності сприймання та усвідомлення висотних, ладових, метро ритмічних чинників звукової матерії, гармонічних засобів і гармонічних процесів, поліфонічних прийомів та форм їх втілення, формування уміння запам'ятовувати музичну інформацію; **пізнавальні**: студенти повинні знати художній зміст музичних творів, що аналізуються, їх музично-естетичні особливості, орієнтуватись у стильових рисах музичних фрагментів, що підлягають інтонаційному, метро-ритмічному аналізу, володіти базовими музично-теоретичними знаннями; **практичні**: вміння працювати з музичним матеріалом і виконувати творчі завдання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні: **знати**: зміст загально-теоретичних дисциплін, які дають можливість аналізувати музичну літературу, розкривати творчий задум автора, художні особливості твору, музичні стилі різних епох і народів, їхні особливості; курс професійно-орієнтованих дисциплін: теорія музики, гармонія, поліфонія, інструментознавство, інструментовка, хорове аранжування, аналіз музичних форм; засоби музичної виразності (мелодія, гармонія, ритм, розмір, темп, тембр, агогіка, фактура); типи розвитку музичного матеріалу (повтор, варіаційний, поліфонічний, контраст, монотематизм, мотивна робота, лейттематизм); музичну форму і композицію, типи викладу музичного матеріалу (вступний, експозиційний, розробковий, завершальний); музичні жанри (вальс, марш, полька, блюз); **вміти** : визначити музичні стилі, зробити музично-теоретичний аналіз твору, обробити народну пісню, написати акомпанемент до дитячої чи шкільної пісні; написати вокальну, жанрову чи програмну мініатюру; творчо застосовувати отримані знання на практиці. **Міждисциплінарні зв'язки**: предмет «Основи композиції» є сполучною ланкою між теоретичними предметами та практичним застосуванням. Розташування матеріалу координується з іншими предметами музично-теоретичного циклу. Зміст курсу композиції невіддільне від досліджуваного паралельно курсу гармонії, історії музики, що доповнює знання музичних творів різних стилів і жанрів та знайомить студентів з кращими зразками музики класиків, сучасних композиторів, а також найбільш яскравих прикладів таких явищ музичного мистецтва, як джаз, рок-опера і т.д., новітніх музичних течій. Паралельно здійснюється оволодіння навичками читання з листа, робота з інтонаційним матеріалом, практика аналізу форми твору, а також гармонічний аналіз.

4. Компетентності

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

Загальнопредметні:

- Здатність до критичного мислення.
- здатність працювати автономно та використовувати знання з іноземної мови,
- здатність проявляти ініціативу та генерувати нові ідеї (креативність)
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.
- здатність до оволодіння новими знаннями в галузі мистецької освіти, вміння застосовувати сучасні педагогічні технології в навчальному процесі; демонструвати глибокі та системні знання у галузі музичного мистецтва, до розуміння принципів методів та форм проведення занять з музичних дисциплін, керівництва художньо-естетичним розвитком учнів.

Загальнонаукові компетенції:

- базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки й права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності;

Інструментальні компетенції:

- здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою;

Професійні компетенції:

- здатність виявляти актуальні соціальні проблеми;
 - здатність здійснювати теоретичний аналіз;
 - здатність пропонувати та обґрунтовувати гіпотези на основі теоретико-методологічного аналізу;
 - здатність застосовувати на практиці методичні принципи для засвоєння музичної дисципліни «Основи композиції», зокрема – доступності, послідовності навчання; новітні явища в музичному мистецтві в єдності традицій і новаторства; вміння сприймати й аналізувати твори музичного мистецтва; інноваційні техніки, комп'ютерні програми, інтернет-ресурси;
 - готовність здійснювати музично-теоретичний аналіз конкретних музичних творів з точки зору їх музичної форми, мовновиражальних засобів, технічних труднощів;
 - здатність систематизувати накопичений музичний досвід; застосовувати різні теоретичні методики;
 - готовність здійснювати самостійний критичний та аргументований аналіз джерельних (документальних) матеріалів;
 - готовність до саморозвитку, підвищенню кваліфікації та майстерності;
 - здатність користуватися символікою і сучасною термінологією музичної мови;
 - здатність до перенесення системи фахових знань у площину навчального предмету «Основи композиції», структурування навчального матеріалу, проектування та організації власної діяльності;
 - здатність застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження для підвищення ефективності мистецько-педагогічної діяльності;
- педагога-музиканта;
- здатності до інтелектуальної автономності;
 - комплекс знань, умінь і навичок, що відображає наявність в учня художнього смаку, сформованого звуковисотного музичного слуху і пам'яті, почуття ладу, метроритма, знання музичних стилів, що сприяють творчій самостійності;
 - знання професійної музичної термінології;
 - вміння здійснювати аналіз елементів музичної мови;
 - вміння імпровізувати на задані музичні теми або ритмічні побудови;

- навички володіння елементами музичної мови (виконання на інструменті, запис по слуху тощо).

5. Результати навчання

- Володіння навичками самостійної роботи з фаховою літературою та навчально-художнім репертуаром з диригування; найрізноманітнішим ансамблевим та інструментальним репертуаром різних епох, жанрів і стилів;
- вміння аранжувати вокально-інструментальні твори для будь-якого складу хору; створювати обробки народних пісень для будь-якого складу хору способом гармонізації; виконувати хорові твори на інструменті;
- володіння теоретичними та практичними основами інструментування, аранжування музики та композиції, вміння здійснювати переклад музичних творів для різних вікових груп;
- здатність застосовувати фахові знання та практичні навички у репетиційній, концертній, педагогічній, науково-дослідницькій, музикознавчій роботі; демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
індивідуальні	15 год.
самостійна робота	75 год.

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
VI	014 Середня освіта Музичне мистецтво	III	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання , год	Вага оцінки	Термін виконання
------------	------------------	------------	-------------------	----------------	---------------------

Змістовий модуль 1. Підготовка та організація творчої роботи (VI семестр)

Тема 1. Основні вимоги до занять. Перевірка творчих здібностей.	лекційне практичне	1,4	2		1 тиждень
Тема 2. Аналіз засобів музичної виразності.	лекційне практичне самостійна робота	2,9,10,13	6	1-5 балів	2-4 тиждень
Тема 3. Ознайомлення з типами розвитку музичного матеріалу	лекційне практичне самостійна робота	3,7,9,14	4		5-7тиждень

7. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань.

Поточний контроль з дисципліни «Основи композиції» здійснюється на практичних заняттях протягом всього курсу навчання і має за мету перевірку засвоєння змістових модулів навчальної дисципліни та виховання у них постійного прагнення до самовдосконалення.

Основні принципи поточного контролю:

перевірка якості засвоєння теоретичного матеріалу;

перевірка виконання практичного завдання;

перевірка самостійно підготовленого практичного завдання.

поглибити знання з основ композиції.

Практичні заняття оцінюються за шкалою від 1 до 20 балів. Студент повинен на практичних заняттях грамотно оформлювати музичний матеріал; користуватися спеціальною літературою; знати типи розвитку музичного матеріалу, музичні стилі, професійну термінологію; основи гармонії, поліфонії, хорового аранжування.

Завданням підсумкового контролю (залік) є перевірка глибини засвоєння програмового матеріалу кредиту.

Вимоги до письмової контрольної роботи

Контрольна робота дозволяє студентам опанувати необхідними практичними навичками при вирішенні конкретних практичних завдань, розвитку навичок самостійної роботи й оволодіння методикою ведення наукових досліджень.

Метою виконання контрольної роботи є: закріплення, поглиблення і узагальнення знань, отриманих студентами під час набуття теоретичних і практичних навичок.

При виконанні контрольної роботи студент повинен продемонструвати вміння у сфері науково-дослідної діяльності, роботи з готовими матеріалами, уміння творчого й оригінального вирішити поставлені завдання.

Контрольну роботу студенти виконують самостійно протягом вивчення дисципліни з проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіка навчального процесу.

Контрольна робота оцінюється від 1 до 10 балів.

Семінарські заняття

0 балів - Не засвоїв навчальної програми, не вміє викласти зміст кожної теми навчальної дисципліни, не виконав модульного контролю

3 бали - Не засвоїв більшості тем навчальної програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми та модульного контролю в цілому.

5 балів – Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни. Виконав лише окремі

завдання кожної теми та модульного контролю в цілому.

7 балів - Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни, виконав завдання кожної теми та модульного поточного контролю в цілому.

10 балів - Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного модульного контролю в цілому. Індивідуальне завдання є видом поза аудиторної індивідуальної діяльності результати якої використовуються у процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни.

Самостійно підготовлене практичне завдання оцінюється від 1 до 10 балів.

До підсумкового контролю студент може отримати до 50 балів, але не менше 20 балів.

Умови допуску до підсумкового контролю

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту. Студент допускається до іспиту при умові виконання всіх завдань, що ставляться при вивченні програмного матеріалу, оцінюванням практичних та семінарських занять, виконаними контрольними роботами. Семестрова оцінка відображає сукупну суму балів з усіх видів навчальної програми.

Поточний контроль на практичних заняттях включає систематичне виконання студентом різних видів індивідуальних завдань, спрямованих на поглиблення знань, отриманих на лекційних заняттях, отримання необхідних умінь і навичок для успішного проведення диригентської практики.

Підсумковий контроль оцінюється за такими видами: усне опитування (індивідуальне, фронтальне); практичний контроль, під час якого виявляються вміння та навички студентів, набуті під час практичної діяльності.

8. Політика курсу

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі **результати навчання**: знання: – **методичних особливостей формування обсягу навчальної інформації з фахових дисциплін для вивчення у вищих навчальних закладах**; – **психолого-педагогічних особливостей засвоєння навчальної інформації та обміну навчальною інформацією між викладачем і студентами**; – **методики оцінювання якості засвоєння навчальної інформації студентами**; – **головних напрямів перспективного розвитку викладання основ композиції у спеціалізованих навчальних закладах**. уміння: – **враховувати психологічні особливості учнів та професійно-педагогічної діяльності учасників освітнього процесу у вищій школі**; – **розробляти дидактичні матеріали для викладання і контролю знань**.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні: **знати** : після закінчення вивчення повноцінно знати зміст даного курсу, що сприяє живому і осмисленому сприйняттю музичних творів у цілому; теоретичні та практичні основи курсу композиції, які необхідні для самоактуалізації діяльності педагога-музиканта в професійній діяльності; зокрема для змісту музичної освіти школярів; методи розвитку музичного слуху, музичного мислення і пам'яті в обсязі, необхідному для професійної діяльності музиканта-педагога; виховання педагогічних умінь і навичок, актуальних для роботи вчителя музики; методи навчання читки нот з листа. **вміти** : творчо застосовувати отримані знання на практиці: написання вокальних та інструментальних мініатюр, аранжування народних пісень ; проводити теоретичний аналіз (елементів музики, аналіз мелодії, гармонічних послідовностей, різних видів імітаційної і неімітаційної (контрастної)

поліфонії, невеликих, завершених за формою творів); застосовувати отримані знання до досліджуваного паралельно курсу гармонії і поліфонії, враховуючи тематичну послідовність цих курсів; здійснювати самостійний творчий пошук, що синтезує отримані знання з композиції та інших музично-теоретичних дисциплін.

9. Методи навчання

Обов'язковими формами роботи на практичних заняттях композиції є: різноманітні види вправ: ритмічні, гармонічні, з аранжуванням, гармонізація мелодій записаних в аудиторії; транспозиція; читання з листа; слуховий гармонічний аналіз; аналіз прикладів з музичної літератури.

Методи: - словесний (пояснення, розбір, аналіз музичного матеріалу);

- наочний (особистий показ, дидактичні картки, ритмічні картки, таблиці акордів і інтервалів, приналежності для дидактичних ігор);
- практичний (відтворюють і творчі вправи);
- прослуховування записів класичної музики і відвідування концертів для підвищення загального рівня розвитку учнів;
- застосування індивідуального підходу до кожного учня з урахуванням вікових особливостей, працездатності і рівня підготовки.
- проблемно-пошуковий;
- концентричний метод вивчення теоретичних відомостей.

9.Рекомендована література

1. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований/ Ю.К.Бабанский. – М.: Педагогика,1982. – 191 с.
2. Блюм Д. Гармоническое сольфеджио. – М., 1991.
3. Горюхіна Н.А. Еволюція сонатної форми – К, 1973. – 320 с.
4. Дикий Н.А. Основы научных исследований / Н.А.Дикий, А.А.Халатов. – К.:Вища школа, 1985.- 208 с.
5. Золотарев В.А. Фуга. – М.,1965. – 500 с.
6. Когоутек Ц. Техника композиции в музыке XX ст. – М., 1976. – 423 с.
7. Маник В.Ю. Фортепіанні твори для дітей та юнацтва. – Ів.-Фр., 2017, - 167 с.
8. Павлишин С.С. Музыка XX ст.: навчальний посібник. – Львів: Бак, 2005, - 232 с.
9. Способин И.В. Музыкальная форма. - М., 1984. – 450 с.
10. Холопова В.Н. Вопросы ритма в творчестве композиторов XX века. М., Музыка, 1971.
11. Холопов Ю.М. Задания по гармонии. – М., 1983. – 288 с.
12. Холопов Ю.М. Проблемы музыкального ритма. – М., 1978. – 430 с.
13. Хоминський Й.М. Історія гармонії та контрапункту. – К., 1979. – 412 с.
14. Шип С. Музична форма від звуку до стилю: Навч. посіб. - К, 1998.
15. Шульгин Д. Пособие по слуховому гармоническому анализу. – М., 2001.
16. Юцевич Ю.Є. Музыка. Словник-довідник. – Тернопіль. Навчальна книга – Богдан, 2003.

Практична література

1. Горюхіна Н.А. Еволюція сонатної форми. – К., 1973. – 320 с.
2. Когоутек Ц. Техника композиции в музыке XX ст., - М., 1976. – 423 с.
3. Назайкинский Е.Р. Логика музыкальной композиции. – М., 1982. -267 с.
4. Способин И.В. Музыкальная форма. – М., 1984. – 450 с.
5. Холопов Ю.М. Проблемы музыкального ритма. – М., 1978. – 430 с.
6. Музыкальный энциклопедический словарь под ред. Келдыша Г.В. – М., 1990. – 500 с.

Интернет ресурси

1. <http://www.forumklassika.ru>
2. <http://www.classicalmusiclinks.ru>
3. <http://ru.scorser.com>
4. <http://classon.ru>
5. <http://www.compozitor.spb.ru/>
6. <http://intoclassics.net/>
7. <http://www.classicalmusiclinks.ru>